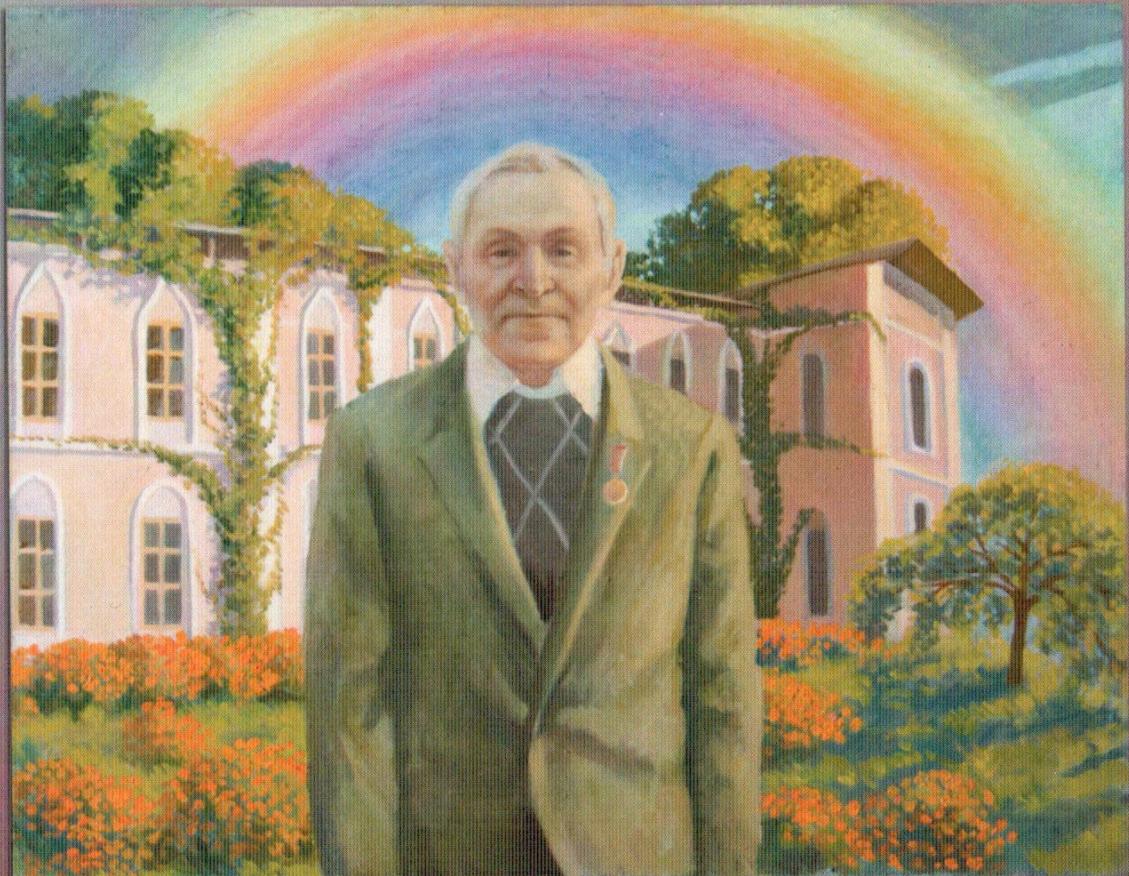

Матеріали науково-практичного семінару

VII Луньовські читання

МУЗЕЙНИЙ КОЛЕКТИВ
І ЙОГО ПРОБЛЕМИ

Харків – 2017

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Історичний факультет
Кафедра історіографії, джерелознавства та археології
Центр краєзнавства імені академіка П. Т. Тронька
Східно-регіональний відділ Центру пам'яткоznавства
НАН України та УТОПІК

VII Луньовські читання
Музейний колектив і його проблеми

Матеріали науково-практичного семінару
24 березня 2016 року

УДК 94(477): 069.1 (063)

ББК 79. 1 (4 Укр) я 431

Л 84

Редакційна колегія: С. І. Посохов (редактор), Н. С. Вербук, О. Й. В. Ю. Іващенко, С. М. Куделко, П. П. Луньов, О. Г. Павлова (секретар).

Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради історичного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна (протокол № 1 від 17 лютого 2017 р.)

Рецензент: канд. іст. наук, ст. наук. співроб. Інституту історії України Р. В. Маньковська.

На обкладинці використано портрет А. Ф. Луньова (авт. Н. С. Ведмідь). При оформленні шмуцтитулів використані твори О. Г. Верейської.

Л 84 **VII Луньовські читання.** Музейний колектив і його генератори. Матеріали науково-практичного семінару 24 березня 2016 році під керівництвом О. Г. Павлова. – Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2017. – 192 с.

ISBN 978-966-285-389-6

Матеріали збірника присвячені проблемам сучасного музеєзнавства, статей діляться досвідом пошуків і використання нових підходів та інтересних методів для вирішення проблем організації музейного простору, підвищення кадрового складу, виконання комунікативних та інших музейних проектів.

Учасники семінару звертають увагу на необхідність об'єднання зусилля в усіх сферах діяльності музею, роль інтернет-комунікацій у справі взаємодії музейників, подальші перспективи розвитку музеїв різного профілю.

Збірник призначений для музеєзнавців, мистецтвознавців, краєзнавців, а також для всіх, хто цікавиться історією і теорією музейної справи.

УДК 94(477): 069.1 (063)

ББК 79. 1 (4 Укр) я 431

ISBN 978-966-285-389-6

Про можливості залучення сторонніх осіб до проведення музейних заходів (з досвіду роботи художньо-меморіального музею І. Ю. Рєпіна)

Темп сучасного життя породжує все нові і нові виклики, в тому числі й ті, які стосуються музеїв. Використання нових форм роботи вимагає залучення великої кількості людей, а оскільки часто співробітників самої установи не вистачає, то постає питання про залучення сторонніх осіб. Таких людей прийнято називати звичним вже сьогодні словом «волонтери». Волонтéр (фр. *volontaire* (доброволець) → лат. *voluntarius* → лат. *voluntas* (вільне волевиявлення) → лат. *volō* (бажання, намір) – добровільний помічник. Це люди, які цілком безкоштовно займаються громадською діяльністю, працюють у сиротинцях, притулках для неповнолітніх, школах-інтернатах, будинках пристарілих тощо [1]. У випадку з музейною діяльністю – люди, котрі безкоштовно беруть участь у музейних заходах як на стадії їх організації, так і проведення. Надалі слово «волонтер» ми використовуватимемо саме в цьому значенні, хоча воно і не в повній мірі відображає всі ті сенси, які в нього вкладаються.

Власний досвід: Вперше потреба в залученні великої кількості волонтерів з'явилась у працівників КЗ «Художньо-меморіальний музей І. Ю. Рєпіна» у 2011 році, коли Музей доєднався до європейської акції «Ніч музеїв». Того року заходи були організовані з метою привернути увагу та зібрати кошти для реставрації картини П. Триказова «Марія Магдалина». Музей представив відвідувачам нічне музейне шоу – не просто виставку однієї картини, а змістовну, емоційну розповідь про Марію Магдалину, про багатовікову історію її образу в світовому мистецтві, про дивовижну долю чугуївської картини. Це була, свого роду, виставка-шоу з елементами відео-оформлення, музичних і художніх презентацій, спрямованих на глибоке емоційне, чуттєве сприйняття предмету. Такий широкий діапазон дійства був

можливий лише тому, що «Музейна ніч з Марією Магдалиною» стала партнерським проектом Музею в співдружності з Рекламною агенцією «Прис» (Харків), культурним центром «Імідж» (Чугуїв), Харківським національним університетом мистецтв ім. І. П. Котляревського, корпорацією «Бісквіт-Шоколад», Харківським філіалом Національного науково-дослідного реставраційного центру, «Агентством Валерія Белевцова», чугуївською радіокомпанією і газетою «Новини Чугуєва» [9]. Кожен з названих партнерів зробив свій внесок відповідно до напрямку діяльності – студенти і викладачі вузу та представники «Іміджу» забезпечили дійство – тематичні танці (Фото 1), виконання музичних композицій; «Прис» та «Бісквіт-Шоколад» допомогли з промоційною продукцією (листівками, афішами); ЗМІ систематично поширювали інформацію про захід. З огляду на те, що кожен виконував, власне, свою роботу, захід вдався. Перший досвід виявився позитивним і вже наступного, 2012 року, Музей знову приєднався до «Ночі музеїв». З огляду на те, що були задіяні всі три відділи Музею, власних сил не вистачало і цього разу. Тому для проведення заходів на меморіальній садибі були задіяні вихованки гуртків КЦ «Імідж». В Художній галереї своє мистецтво демонстрували актори народного студентського театру Народної Української Академії «На Лермонтовській, 27». Сцену для вистави допомогли спорудити вже традиційні партнери КЦ «Імідж» та «Агенція Валерія Белевцова» [9]. В 2013 році учасниками «Ночі Музейів» в Чугуєві стали вихованці Чугуївської художньої школи, що вчили всіх бажаючих малювати на меморіальній садибі. В Краєзнавчому відділі для проведення заходу був задіяний танцювальний колектив «Каблучок» з КЦ «Імідж» (Фото 2). А в Художній галереї в цей час відбувався монтаж виставки «Трогательное искусство» Артілі «Вам» [9]. Отже, досвід із зачлененням професіоналів до проведення заходів в рамках «Ночі музеїв» в Музею є, і достатньо широкий.

Проте, коли люди виконують свою роботу на чужій території, а від музейників залежить лише включити їх в загальний сценарій і провести між ними комунікацію – це один формат зачленення волонтерів. Але під час

проведення так званого «Репінського велоквесту» в 2014 році виникла потреба не просто залучити професіоналів своєї справи до проведення заходів, але й до певної міри, покластися на сторонніх осіб в організації та, власне, проведенні окремих етапів велоквесту. Таку форму роботи було обрано для незвичного святкування 170-ї річниці з Дня народження І. Ю. Репіна. Звісно, музейні співробітники про велотуризм знають не дуже багато, тому довелося не тільки добре проштудіювати літературу з даної теми [2, 3, 4], а й звернутися за допомогою до спеціалістів. До організації велоквесту, окрім музейних працівників, були задіяні наші давні партнери і друзі – Чугуївський Центр туризму і краєзнавства (ЦТК). Співробітники Центру взяли на себе спортивну складову заходу, таку як вирахування кілометражу, хронометраж маршруту, організація контрольних пунктів. Музейники, зі свого боку, займалися інтелектуальним наповненням велоквесту - розробкою маршруту з прив'язкою контрольних пунктів до пам'ятних репінських місць та складанням запитальників. Щоб завдання були цікавішими, вони шифрувалися у вигляді ребусів, супроводжувалися відповідними зображеннями, тощо. Проведення заходу такого рівня потребує значно більших сил, ніж є в наявності у музею. Адже на кожному контрольному пункті повинно знаходитися не менш ніж два судді, а таких пунктів на маршруті було 10. Загальна ж довжина маршруту складала 6,6 км, тобто пункти були віднесені один від одного досить далеко. Окрім того, на старті-фініші теж повинна була працювати суддівська команда. І тут в нагоді стали партнерські відносини з іншими закладами культури, суддями викликалися бути і працівники міської бібліотеки, і керівники гуртків та гуртківці старшого віку Чугуївського ЦТК [5, с. 287–293]. Це був перший і досить успішний досвід зачленення волонтерів, котрі займалися не звичною для себе справою (бібліотекарі та туристи стали суддями) до проведення музейних заходів (Фото 3).

Варто сказати, що з міським Центром туризму і краєзнавства колектив КЗ «Художньо-меморіальний музей І. Ю. Репіна» співпрацює досить давно і успішно. ЦТК м. Чугуєва є одним із закладів міста, що проводить активну

роботу зі шкільною молоддю. Крім роботи з дітьми, на різноманітних гуртках працівники ЦТК організовують туристичні зльоти, є керівниками дитячих робіт по лінії МАН, а також беруть безпосередню участь в організації захистів різноманітних конкурсів для учнів міських шкіл («Моя Батьківщина – Україна», «Мій рідний край, моя земля очима сучасників», «З попелу забуття»). Так, працівники музею, як вже говорилось, беруть участь в конкурсах-захистах в якості суддів та запрошеніх спеціалістів. Крім того, працівники краєзнавчого та меморіального відділу музеїв беруть участь в краєзнавчих зльотах для учнів міських шкіл на всіх етапах заходу: готують завдання для різних станцій відповідно до сфери своїх інтересів (археологія, локальна історія, етнографія, мистецтвознавство); також, проводять консультації в межах підготовки до зльоту, є суддями на відповідних станціях, а також підводять підсумки змагань на своїх станціях. Так, завдання з археології, котрими була доповнена станція «Історія», були розроблені лише в 2012 році і щороку доповнюються й урізноманітнюються завданнями різних типів. Під час консультацій учням надається набагато більше інформації, ніж їм знадобиться на самому зльоті. Крім того, консультації відбуваються в залах музею і це дозволяє використовувати для наочності значно більше предметів, ніж технічно можливо взяти на сам зліт. Разом з тим, діти ненав'язливо долучаються до музейної культури [6, с. 318–324]. Деякі з гуртків ЦТК працюють на базі музею, тому тих дітей музейники знають краще й активніше з ними спілкуються. Саме вихованкам гуртків «Юні екскурсоводи» та «Основи науково-дослідницької діяльності» було запропоновано взяти участь в музейних заходах до Ночі музеїв–2015. Минулого року Музей змінив формат проведення заходів з нагоди свята і, замість запросити відвідувачів до себе, пішов до них – у Центральний парк міста. З огляду на те, що Краєзнавчий відділ був представлений чотирма локаціями – «Археологія для всіх»: первісне мистецтво, імпровізований розкоп та виставка-публікація «Мандрівка вглиб віків»; «Нев'януча квітка на чарівному горщику» (Опішнянська кераміка) [7], – довелося залучити не лише працівників фондового відділу (котрі, власне, і проводять заняття з

опішнянської кераміки), але й запросити вихованок вищезгаданих гуртків. На той момент слово «волонтер» надійно увійшло в лексикон українців, але все більше почало асоціюватися з армією та подіями на сході країни. Щоб не викликати зайвих асоціацій з воєнним конфліктом, наших помічниць було вирішено іменувати «друг музею». Кожна з них отримала бейдж з логотипом Музею та надписом «Друг Музею (Ім'я)». Після короткого інструктажу дівчата самі залишались на локаціях і працювали з гостями (Фото 4). Крім того, в хвилини, коли відвідувачів було небагато, вони самі брали участь в розвагах, запропонованих співробітниками Меморіального відділу та Художньої галереї. Отже, наші «друзі Музею» не лише нам допомагали в проведенні свята «День з Музеєм Репіна», але й самі взяли участь у розважальних (і інтелектуальних) заходах, що ще раз ілюструє можливість ненав'язливого залучення до музейної культури підлітків.

Пізніше дівчата брали активну участь в підготовці та проведенні музейних заходів до Свята Масляної, Дня Археолога, Дня Захисника України та інших заходів.

Отже, Музей має досвід співпраці зі сторонніми людьми різних вікових категорій в організації та проведенні музейних заходів. Мотивувати та організувати їх складніше, ніж працівників установи, котрі отримують заробітну плату за виконану роботу. Але цілком можливо. Так, після Дня з Музеєм Репіна на офіційних сторінках Музею в соціальних мережах було розміщено пост з подякою гуртківкам за допомогу. Після кожного наступного заходу з'являлись і активно поширювались подібні пости [див., для прикладу, 8].

Проблеми та перспективи: Успішний і різноплановий досвід використання допомоги волонтерів в організації та проведенні музейних заходів все-таки не знімає деяких проблем та питань. Так, працівники інших закладів культури в місті часто обмежені робочим часом та посадовими інструкціями. А тому їх залучення до заходів пролягає через довгі кабінети в міських та районних адміністраціях. Проте, ця проблема може бути вирішена, якщо ці самі адміністрації включити до списку організаторів заходів.

Але мотивувати чиновника на добровільних (і безкоштовних) засадах посприяти в організації свята інколи буває вкрай складно.

Залучення в якості помічників шкільної молоді також наштовхується на ряд перешкод. По-перше, шкільний процес. І якщо учні готові піти на його порушення і з задоволенням прогуляють урок-два-цилій навчальний день, то працівники Музею на таке не згодні. Тому залучення дітей до музейних заходів можливе лише у вихідні дні чи на канікулах. Крім того, необхідно пам'ятати, що школярі є неповнолітніми і на момент перебування їх на території Музею, саме музейні працівники несуть за них повну відповідальність. Тому мають бути проведені всі необхідні інструктажі, учні не мають самі залишатись в приміщеннях чи за дверима, працівники музею повинні бути поруч для контролю та допомоги у випадку необхідності.

Проте, не дивлячись на всі труднощі в пошуку та підготовці, залучення сторонніх осіб у якості волонтерів/помічників/друзів Музею дозволяє значно збільшити кількість як атракцій, так і охоплення ними відвідувачів. Крім того, це до певної міри вивільняє самих працівників Музею, аби ті могли більш активно працювати з відвідувачами, не задіяними в атракціях чи виконувати інші ролі.

Отже, навіть у такому маленькому містечку як Чугуїв, можна знайти помічників для підготовки та проведення музейних заходів різних форматів та розрахованих на відвідувачів різних вікових категорій та зацікавлень. Залучення до цього шкільної молоді не лише звільняє час для музейних працівників, але й сприяє культурному збагаченню самих волонтерів, їх втягненню в суспільне життя, зануренню в музейну культуру.

Примітки

1. Волонтер. Матеріал з вільної енциклопедії Вікіпедія: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%92%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%BD%D1%82%D0%B5%D1%80>

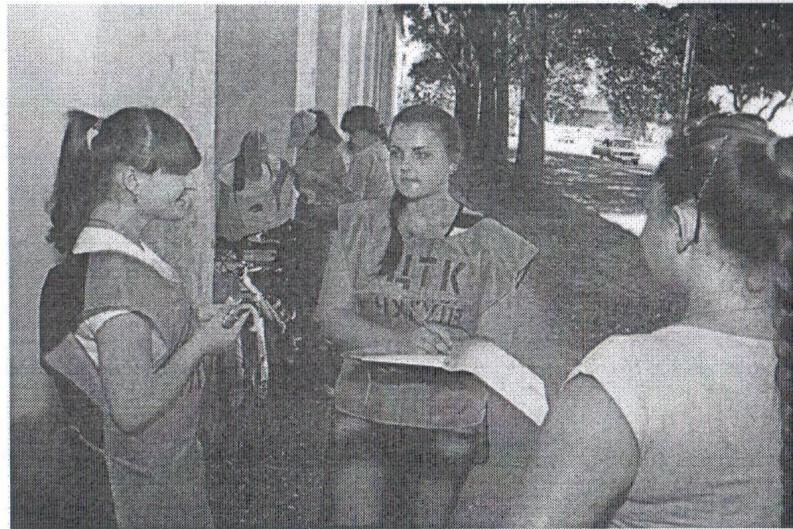
2. Азбука велотуризма: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.velotur.kiev.ua/kraevedin.htm>
3. Велотуризм, что это и с чего начать?: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://velosipedinfo.ru/veloturizm-chto-eto-i-s-chego-nachat>
4. Велотуризм: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://grand-ukraine.com.ua/biking>
5. Шевченко О. О. Репінський велоквест, як поєднання музейного заходу і велотуризму / О. О. Шевченко // «Конотопські читання». Випуск VI. Збірник публікацій за результатами Конотопських читань. – Конотоп, Харків: Мачулін, 2015. – С. 287–293.
6. Юрченко А. В. З досвіду співпраці художньо-меморіального музею І. Ю. Репіна та закладів освіти (шкільних та позашкільних) / А. В. Юрченко // «Конотопські читання». Випуск VI. Збірник публікацій за результатами Конотопських читань. – Конотоп, Харків: Мачулін, 2015. – С. 318–324.
7. День з музеєм Репіна!: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.repin.in.ua/uk/news/den-z-muzeyem-ryepina>.
8. http://vk.com/public65890548?w=wall-65890548_121;
http://vk.com/public65890548?w=wall221459498_383;
http://vk.com/club86684907?z=photo221459498_383061151%2Fwall-86684907_40;
http://vk.com/club86684907?w=wall-86684907_14%2Fall;
9. Европейская акция «Ночь музеев»: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://repin.chuguev.net>

Фото 1. Дійство за участю студентів в рамках проведення «Ночі з «Марією Магдалиною». 2011.

Фото 2. Запрошені артисти-учасники Ночі Музей. 2013.

Фото 3. Співробітники міської бібліотеки м. Чугуєва та ЦТК у ролі суддів на Репінському велоквесті. 2014.

Фото 4. Друзі музею на Дні з Музеєм І. Ю. Репіна. 2015.